

Релігійне життя в Україні:

анотований бібліографічний список

2021. – Вип. 10. – 9 с.

(<http://nplu.org/article.php?id=423&subject=3>)

1. Богачевська-Хомяк М. Громада – єпископ – Церква : Константин Богачевський і становлення української католицької митрополії в США / Марта Богачевська-Хомяк ; [пер. з англ. Р. Скакуна ; Ін-т історії церкви]. — Львів : Укр. Католиц. Ун-т, 2021. — 519 с. : іл. **Шифр зберігання в Бібліотеці: БЗ66020** Зазначено, що Константин Богачевський (1884 – 1961) – другий єпископ, призначений Апостольською столицею для опіки над українцями – греко-католиками у США, і перший митрополит створеної в 1958 р. Філадельфійської митрополії. Обійнявши управу над роздертою чварами й фінансово збанкрутованою емігрантською Церквою, він зумів перетворити її на самодостатню інституцію, що в 1990-их рр. змогла надати велику допомогу Церкві-матері в Україні у період її відродження після довгих десятиліть підпілля. Попри величезні заслуги на ниві розбудови українських освітніх і культурних інституцій на еміграції, Богачевський мусив пройти крізь запекле протистояння з американсько-українською громадськістю, обстоюючи незалежність Церкви від політично обумовленого зовнішнього втручання і протидіючи внутрішньому розбратові та розкольницьким тенденціям. Поступово подолавши недовіру з боку власної пастви, він став однією з найавторитетніших постатей української еміграції, залишивши своїм наступникам широку мережу парафій і католицьких шкіл, кілька коледжів, семінарію та Український музей у Стенфордї. Основана на обширному матеріалі з українських, американських і ватиканських архівів, ця книжка змальовує яскравий портрет митрополита Богачевського як людини й релігійного діяча та

розкриває специфіку церковного життя й соціальних відносин в українській еміграції у США в першій половині XX ст.

2. Вербицький В. Міжнародна діяльність Української греко-католицької церкви: релігієзнавчий аналіз діяльності Блаженнішого Любомира Гузара в питаннях єдності церкви, держави та української діаспори / Володимир Вербицький // Вісн. Львів. ун-ту. Серія : Філософ. політол. студії : зб. наук. пр. – Львів, 2021. – Вип. 34. – С. 21-28. *Шифр зберігання в Бібліотеці: Бп17528-34* Розглянуто дуже важливий фактор діяльності Блаженнішого Любомира Гузара (Української-греко-католицької церкви), який активно підтримував разом зі своїми послідовниками найбільш позитивні тенденції до розвитку та умиротворення України. Зазначено, що нині міжнародна діяльність Української греко-католицької церкви (УГКЦ) є важливим фактором активної презентації основних напрямів української політики в релігійно-духовній сфері. Розглянуто міжконфесійну проблематику, яка хвилює сучасне українське суспільство та її поєднання з європейською громадськістю. Досліджено вплив та результати круглого столу на тему «Україна сьогодні: роль УГКЦ у трансформації українського суспільства», проведеного Главою УГКЦ Святославом Шевчуком в Резиденції Папи Римського Павла VI біля Ватикану 26 лютого 2019 року. Текст: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/34_2021/5.pdf

3. Глава УГКЦ закликав єпископів Європи підтримати Україну у відновленні миру та в подоланні кризи у світовому православ'ї [Електронний ресурс] // RISU. ua : [веб-сайт]. – 2021. – Електрон. дані. — Зазначено, що в межах Пленарної Асамблеї Ради Єпископських Конференцій Європи відбулася зустріч з кардиналом П'єтро Пароліном, Держсекретарем Святого Престолу. У своїй промові кардинал Паролін наголосив, що побудова миру у сучасному світі є найголовнішим дипломатичним завданням Святого Престолу. Глава Української греко-католицької церкви (УГКЦ) Блаженніший Святослав подякував Держсекретарю Святого Престолу за «постійні дипломатичні зусилля для досягнення миру в Європі» та наголосив,

що «Україна вже восьмий рік страждає від російської агресії на Сході країни і війна в Україні – це війна у Європі». Глава УГКЦ попросив очільника Святого Престолу та представників європейських єпископських конференцій і надалі допомагати Україні у її праві на відновлення справедливого миру. У контексті розмови кардинала Пароліна про сучасну екуменічну ситуацію в Європі, Блаженіший Святослав наголосив, що тема екуменізму для України має важливе життєве значення. «Сьогодні Україна є місцем протистояння між двома патріархатами. Дуже важливо, що обидві сторони цього протистояння визнають Католицьку Церкву як їхнього співрозмовника. Тому ми мусимо докласти усіх зусиль для подолання сучасної кризи у світовому православ'ї», – зазначив він. Текст: <https://risu.ua/glava-ugkc-zaklikav-yepiskopiv-yevropi-pidtrimati-ukrayinu-u-vidnovlenni-miru-ta-v-podolanni-krizi-u-svitovomu-pravoslav'i> n122112

4. Давні монастирі Мукачівської єпархії (1360 – 1800) : звед. предм.-темат. кат. док. Держ. архіву Закарпат. обл. : Фонд № 64, описи №№ 1, 4, 5; Фонд № 151, описи №№ 1, 5, 6, 22, 25 / Мукачів. православ. єпархія, Богослов.-іст. н.-д. центр ім. архімандрита Василя (Проніна), Держ. архів Закарпат. обл., Ф-т історії та міжнар. відносин ДВНЗ "УЖНУ" ; [упоряд. протоієрей О. Монич ; з благословення Феодора, митрополита Мукачів. і Ужгород.]. — Ужгород : РІК-У, 2021. — 391 с. : іл. — (Серія : Джерела з історії Мукачівської єпархії ; т. 1). **Шифр зберігання в Бібліотеці: Б365874**
Вказано, що зведений предметно-тематичний каталог містить архівні документи Державного архіву Закарпатської області, які відтворюють історію давніх монастирів Мукачівської єпархії 1360 – 1800 рр. Розглянуто історію монастирів, які стояли біля витоків чернецтва на Закарпатті.

5. Завальнюк О. М. Міністр ісповідань УНР Іван Огієнко: спроба реформування Подільської єпархії на засадах Української автокефальної Православної церкви у 1919 – 1920 рр. / О. М. Завальнюк // Хмельниц. краєзнав. студії : наук.-краєзнав. зб. / Нац. спілка краєзнавців

України. — Хмельницький, 2021. — Вип. 30. — С. 114-128. **Шифр зберігання в Бібліотеці: Бп18031-30** Висвітлено комплекс заходів Міністерства ісповідань УНР на чолі з Іваном Огієнком, спрямованих на посилення співпраці держави і церкви в українському національному відродженні, зміну моделі церковного управління та кадрової політики, українізацію/дерусифікацію Служби Божої у всіх церквах і діловодстві керівних органів Подільської єпархії, залучення православних віруючих до підтримки Збройних Сил УНР тощо. Звернено увагу на конфлікт між новою церковною політикою і російським єпархіальним керівництвом, що вдавалося до обструкції та намагання міністра вирішити протистояння на користь українським державним і церковним інтересам.

6. Квік А. Проблематика екуменізму в католицькій церкві до II Ватиканського Собору: філософсько-релігієзнавчий аналіз / Андрій Квік // Вісн. Львів. ун-ту. Серія : Філософсько-політологічні студії : зб. наук. пр. — Львів, 2021. — Вип. 34. — С. 42-49. **Шифр зберігання в Бібліотеці: Бп17528-34** Розкрито регіональні особливості екуменічних відносин, у тому числі й в Україні, де екуменічні відносини проходили такі етапи формування, що виявлялися в появі міжконфесійних діалогів з екуменічним потенціалом та консолідації християн у суспільних питаннях, у протистоянні секулярній та арелігійній культурі. Спираючись на аналіз розвитку екуменізму, встановлено, що від самих витоків християнства процес інтеграції та дезінтеграції християн відбувався на основі догматичних та субординаційних питань. Однак у різні історичні періоди знаходилися провідні релігійні діячі, котрі мали за мету консолідувати християнську спільноту з метою подолання інтернаціональних сепарацій. Одне з основних завдань екуменічного руху — це виробити доктрину щодо суті та умов єдності християнських церков. Наслідком такої єдності стане консолідація суспільства, що допоможе вистояти моральним цінностям у складні часи перемін, які ставлять перед нашим лицем релігійно-суспільні виклики XX — XXI століть. Зокрема, це

визнання релігійної свободи, расова, релігійна та гендерна дискримінація, глобальні екологічні проблеми, що є наслідком споживацького ставлення та брак любові і милосердя, що виявляються в жорсткій нетерпимості між народами. Текст: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/34_2021/8.pdf

7. Кошель О. Духовенство українських єпархій Російської Православної Церкви в духовно-національному відродженні (1907 - 1914 рр.) / Олексій Кошель // Іст.-політ. проблеми сучас. світу : зб. наук. ст. / Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці, 2020. — Т. 42. — С. 196-203. *Шифр зберігання в Бібліотеці : Бп15572-42* Зазначено, що після Першої російської революції 1905 - 1907 рр. в українських єпархіях Російської Православної Церкви (РПЦ) відбувалася активізація та радикалізація церковно-реформаторського руху. Представники українського православного духовенства висували на порядок денний вимоги демократизації релігійного життя, відокремлення церкви від російської імперської держави, повернення до принципів соборності в її управлінні, тощо. В українській періодиці, суспільному житті, у виступах патріотично-налаштованих священиків розгорнулася активна агітація за масове запровадження української мови у світське та духовне життя. Важливим здобутком патріотично налаштованого духовенства стало рішення Подільського єпархіального з'їзду про звернення до Св. Синоду та отримання від нього дозволу на запровадження у Подільській духовній семінарії предметів з української мови, літератури та історії України. Наголошено, що церковно-реформаторський рух досліджуваного періоду сформував основу та необхідні кадри для активної боротьби за автокефалію української православної церкви, яка реалізувалася в роки Української революції 1917 - 1921 рр. Текст: <https://mhpi.chnu.edu.ua/index.php/issues/article/view/261>

8. Культура і мистецтво Чернігово-Сіверщини: міста, події, постаті : до 200-річчя Ніжинської вищої школи / НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського,

Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя ; ред.-упоряд.: В. Кузик, О. Кавунник ; [передмова: В. І. Рожок]. – Ніжин ; Київ : Лисенко М. М., 2021. – 251 с. : іл., табл., портр. **Шифр зберігання в Бібліотеці: A815162** *Зі змісту: Іржавець як історично-сакральне місце збереження і поширення культу Іржавецької Чудотворної ікони Богоматері / В. В. Кузик. – С. 11-30; Святителі Чернігово-Сіверщини у контексті регіональної теології / С. О. Чутченко. – С. 115-125.*

9. Майороші М. А. Галицька митрополія і Мукачівська греко-католицька єпархія: складні стосунки в умовах окупаційних режимів (1939 – 1944 рр.) / М. А. Майороші // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія : Історія. — Херсон, 2021. – Вип. 1(44). – С. 43-51. **Шифр зберігання в Бібліотеці: Бп15359-1(44)** *Висвітлено взаємини між двома греко-католицькими церковними провінціями: Галицькою митрополією та Мукачівською єпархією в умовах окупаційних режимів. В той непростий період в історії обох церковних інституцій співпраця між ними була практично унеможливлена, позаяк Галицька митрополія вже була під радянським режимом, а Мукачівська єпархія потрапила до складу Угорщини. Галицький митрополит Андрей Шептицький був змушений боротися з нападами на Греко-католицьку церкву з боку «совєтів», а мукачівський єпископ Олександр Стойка після отримання МГКЄ в 1937 році статусу «свого права» («Ecclesia sui juris») був націлений на повну автономію єпархії. Окрему увагу автор приділив інциденту з арештом ченців з ордену ЧСВВ угорською владою, описав процес їх звільнення, в якому брали активну участь єпископи Олександр Стойка та Міклош Дудаш, а також протоігумен Леонтій Долгій (Маріяновчанський монастир). Проаналізувавши листи-клопотання згаданих архієреїв до різних урядових структур Угорського королівства, автор зробив висновок, що вони прикладали максимальних зусиль аби якнайшвидше домогтися визволення монахів-василіан з-під арешту. Після перших же звернень, арештованих ченців було переведено з в'язниці до монастиря отців Єзуїтів у м. Будапешт і надалі, аж до моменту*

свого звільнення, вони проживали тільки в монастирях. Влітку 1942 року монахи-василіани повернулися до служіння в МГКЄ. На підставі аналізу архівних джерел, а саме листування між галицькими священниками (які опинилися в таборах для біженців Угорщини, Австрії та Німеччини) та мукачівськими єпископами висвітлено долі цих душпастирів. Капітулярний вікарій канонік Олександр Ільницький та єпископ Міклош Дудаш в період з травня по жовтень 1944 р. не змогли надати притулок для галицьких священників, позаяк на території єпархії велися воєнні дії, але відомо про факт прийняття галицьких священників для служіння в МГКЄ владикою Теодором Ромжею. На жаль, після приходу радянської влади цих священників було заарештовано одними з перших: їх звинуватили у антирадянській діяльності та співпраці з націоналістичним рухом ОУН і засуджено до позбавлення волі на у виправних таборах. На жаль, про їх подальшу долю нічого не відомо. Дослідниця ввела до наукового обігу серію епістолярних джерел, які стосуються історії відносин двох церковних провінцій в 1939 – 1944 рр.

10. Мартинова С. П. Релігійна маргінальність як страх свободи в культурі протестантизму / С. П. Мартинова, Т. В. Андрущенко // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне, 2020. – Вип. 35 : Напрям: Культурологія. – С. 96-103. *Шифр зберігання в Бібліотеці: Бп14524-35 Розглянуто релігійну маргінальну особистість, яка вказує на можливість виникнення особливого положення індивіда чи групи в соціальному просторі, коли вони найбільш повно виявляються на стику субкультур, не належачи жодній із них, чи просто витісняються на периферію соціального життя. Досліджено маргінальність як явище – неминучість соціальної мобільності, причому як вертикальної, пов'язаної з переходом від однієї страти до іншої, так і горизонтальної, пов'язаної з переходом на інші рівні щодо престижності статусної позиції.*

11. Родигіна О. Російська церква заборонила усміхнених святих / Олександра Родигіна // Країна. – 2021. – 7 жовт. (№ 39/40). — С. 13. *Йдеться про виставку 30 унікальних ікон XVII – XVIII ст., яку покажуть після розширення експозиції Острозької іконописної майстерні. Зазначено, що робота острозьких іконописців відрізнялася від праці традиційного іконописця, оскільки вона була творчою і не передбачала повторення усіх деталей попередніх ікон. Наголошено, що оновлена виставка Острозької іконописної майстерні буде інклюзивною.*

12. Сердунич Л. А. Перша в Україні Святинна хата Рідної Української Національної вири (До історії виникнення і розвитку громади Рідної Української Національної віри у м. Старокостянтинів) / Л. А. Сердунич // Хмельниц. краєзнав. студії : наук.-краєзнав. зб. / Нац. спілка краєзнавців України. — Хмельницький, 2021. — Вип. 30. — С. 231-237. ***Шифр зберігання в Бібліотеці: Бп18031-30** Вказано, що Рідна віра (Рідновірство, Рідновір'я) – сучасний світоглядний напрям, який ставить за мету відродження рідної народної віри. Зазначено, що всім течіям рідновір'я притаманна ідея відродження давніх вірувань, які рідновіри вважають єдино автентичними для українців. РУНвіра – скорочена назва Рідної Української Національної віри. РУНвіра – найпотужніша течія з "течій, які модернізують традиційне язичтво". Розглянуто основні віхи з історії створення громади РУНвіри та Святинної Хати РУНвіри у м. Старокостянтинів Хмельницької області.*

13. Сімейні цінності як національна ідея // Уряд. кур'єр. – 2021. – 5 жовт. (№ 192). — С. 1, 4. *Йдеться про проведене в Національному університеті "Острозька академія" виїзне засідання Всеукраїнської ради церков за участі представників усіх конфесій, народних депутатів України, міністрів та їхніх заступників. Учасник засідання голова Рівненської облдержадміністрації Віталій Коваль відзначив важливість та актуальність винесеної на обговорення теми сімейних цінностей, адже, за словами посадовця, "для українців родина завжди була головним*

орієнтиром”, ”бо в щасливій сім’ї народжуються щасливі діти, і тільки вони можуть збудувати щасливу державу”. Один із учасників засідання, народний депутат України, голова партії ”Слуга народу” Олександр Корнієнко запевнив, що ”жодне рішення, яке стосується релігійних і духовних цінностей, не ухвалюватиметься без діалогу з церквою, яка має високу довіру в суспільстві”, та наголосив, що ”слід сприймати церкву як інституцію, що надає соціальні послуги (зокрема догляд за старшими людьми) й так знімає навантаження з держави”. Парламентарій зауважив, що до цього часу немає жодної державної програми підтримки територій із високою народжуваністю, та пообіцяв, що такі програми будуть обов’язково напрацьовані. Текст: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/simejni-cinnosti-yak-nacionalna-ideya/>

14. **Філіп Л. І. Ungvár – Užhorod – Ужгород. Рідне місто моє** / Людвиг Філіп. — Ужгород : РІК-У, 2021. — 402 с. : іл. **Шифр зберігання в Бібліотеці: Б365872** Досліджено за архівними матеріалами та історичними даними конфесійний та сакральний Ужгород та його околиці в культових спорудах, навчально-виховних закладах та персоналіях.

15. **Щоткіна К. Кардинал Майкл Черні. У пошуках всесвітнього братерства** [Електронний ресурс] / Катерина Щоткіна // Дзеркало тижня. — 2021. — 10 жовт. — Електрон. дані. Наведено інтерв’ю з кардиналом Майклом Черні, канадцем чеського походження, єзуїтом, одним із тих, хто відповідає за політику Святого Престолу стосовно мігрантів і біженців про те, чим хороша і чим небезпечна свобода переміщення між країнами і континентами. Зазначено, що Святий Престол пропонує побачити в міграції не загрозу, а нормальний стан глобалізованого світу. Набагато нормальніший, ніж обмеження свободи переміщення. Текст: <https://zn.ua/ukr/church/kardinal-majkl-cherni-u-poshukakh-vsesvitnoho-braterstva.html>

**Підготовлено відділом інформаційного забезпечення органів влади
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого**

Відповідальний за випуск: Зайченко Н. Я.

18.10. 2021 р.